

KALUNDBORG ARKÆOLOGI FORENING

34. årgang nr. 1, januar 2021

BESTYRELSENS ORIENTERING

E-mail

Kalundborg Arkæologiforenings formand, David Barry, afgik pludseligt og uden varsel ved døden d. 15. september 2020. Foreningens bestyrelse meddelte dette pr. e-mail til alle medlemmer, så hurtigt det lod sig gøre, og de følgende dage blev der fulgt op med nekrologer, mindeord og andre meddelelser. Meddelelserne blev sendt ud pr. e-mail, idet alle arkæologiforeningens medlemmer har en e-mail adresse.

For at få fuldstændig styr på den nye situation, blev der holdt to bestyrelsesmøder med en måneds mellemrum i september og oktober, hvor referat af møderne er sendt ud pr. e-mail til alle medlemmer. Bestyrelsen mener, det er vigtigt, at foreningens medlemmer kan følge med i bestyrelsens arbejde og beslutninger. Her er det meget bekvemt, at alle vores medlemmer har e-mailadresse, så vi hurtigt kan sende en besked ud til alle.

Men – nogle få af de e-mails, arkæologiforeningen havde afsendt, kunne imidlertid ikke leveres. Det beklager vi naturligvis meget overfor de pågældende medlemmer. Vi har efterfølgende konstateret, at det blandt andet skyldtes, at den version af medlemslisten, bestyrelsen var i besiddelse af, ikke var fuldt ud opdateret samt at nogle medlemmer uden bestyrelsens kendskab havde ændret e-mail adresse. Det skulle nu være bragt i orden.

Medlemsblad

Bestyrelsen beklager, at medlemsbladet udeblev i maj 2019 samt maj og september 2020, idet vi i øvrigt bestræber os på, at bladet udsendes tre gange om året, nemlig primo januar, maj og september. Bestyrelsen er af den opfattelse, at medlemsbladet er en nyttig måde at opretholde kontakten til medlemmerne, som der igennem kan holde sig orienteret om, hvad der foregår i foreningen.

I samme forbindelse vil redaktøren gerne opfordre til, at medlemmerne bidrager til medlemsbladets indhold. Små eller store indlæg om fund, fortidsminder, observationer, gode historier, oplevelser og alt muligt andet vil kunne være med til at gøre vores medlemsblad meget mere interessant og alsidigt. Her med medlemsbladets 34. årgang nr. 1 kan det konstateres, at langt størstedelen af medlemsbladets indhold gennem de mange år har været stærkt præget af redaktørens udgydelser – dog i de senere år i stort omfang suppleret af David Barrys rigtig gode indlæg og artikler. Redaktøren har faktisk allerede tilsagn om et par interessante artikler, som forhåbentlig kan bringes i løbet af året.

Arkæologiforeningens medlemsblad bliver i øvrigt anvendt i forhold til foreningens kontakt med andre arkæologiforeninger og øvrige samarbejdspartnere. Desuden er vores medlemsblad siden januar 2012 blevet lagt ud på arkæologiforeningens hjemmesiden under Kalundborg Museums hjemmeside, og bladet er dermed offentligt tilgængeligt.

Bestyrelsen

Ifølge Kalundborg Arkæologiforenings vedtægter konstituerer bestyrelsen sig selv. David Barrys pludselige bortgang betød derfor, at bestyrelsen uden videre kunne foretage en omkonstituering. Dermed er Søren Rasmussen nu fungerende formand indtil videre, og Snorre Poulsen rykkede fra en suppleantplads til næstformandsposten. De øvrige bestyrelsesposter er uændrede; men vi har i øjeblikket kun en bestyrelsessuppleant.

Arkæologiforeningens bestyrelsesmedlemmer har efterhånden siddet på deres poster i mange år. Vi har det fint i hinandens selskab, men det kunne være rigtig godt med en hel masse gode forslag og idéer fra medlemmerne. Sagt på en anden måde, så er det foreningen, der har en bestyrelse, og ikke bestyrelsen der har en forening.

Årets Arkæolog

Lis Helles Olesen blev af DAA d. 9. oktober 2019 udnævnt til årets arkæolog. Det foregik ved en lille sluttet sammenkomst på

Frieboeshvile i Kongens Lyngby. Nina Nyberg og Jens Nielsen deltog, idet de begge er medlem af såvel Kalundborg Arkæologiforening som Arkæologiklubben Flækken. Læs Benny Staals omtale af arrangementet længere fremme i bladet.

Øresø Mølle

Hallebyå. I de våde årstider kan strømforholdene i Hallebyå ved Øresø Mølle være meget voldsomme. Det forårsager blandt andet kraftig erosion af et kulturlag fra maglemosekulturen. Foto: David Barry.

Nye og gode initiativer er til enhver tid velkomne. Det er derfor meget glædeligt, at en lille gruppe bestående af Nina Nyberg, Helle Gjør, Margit Jørgensen og Bent Mortensen på egen foranledning har slået sig sammen om at fortsætte opsamlingerne af oldsager eroderet ud fra et kulturlag fra maglemosetid ved Øresø Mølle. Der er tidligere opsamlet

et stort oldsagsmateriale, hvor især velbevarede benredskaber, knogler og hjortetak påkalder sig særlig interesse. Dermed skal ikke forglemmes mikroliter, økser og andre genstande af flint.

Ved Øresø Mølle giver det ingen mening at være mange om opgaven, men initiativet kan forhåbentlig inspirere til, at der kan etablere sig andre grupper, der finder deres egne opgaver.

Havne­mark­pladsen

Lejre – Arkæologisk Forening på besøg. Havne­mark­pladsen 25. oktober 2020. Foto: Lynge Hansen, Lejre – Arkæologisk Forening.

Det kunne være et oplagt emne fortsat at holde øje med Havne­mark­pladsen på Asnæs. Vi besøgte faktisk lokaliteten d. 25. oktober 2020 sammen med medlemmer fra Lejre – Arkæologisk Forening, og det kunne se ud til, at erosionen muligvis er ved at nå ind til anlagte strukturer i kulturlagene. Hvis det er tilfældet, bør det som et minimum registreres. Ved storm og højvande bliver alt nedfaldet oldsagsmateriale skyllet væk. Ved besøget sammen med Lejre – Arkæologisk Forening blev der således blot opsamlet og hjembragt 3

små knogler. Så vidt, vi kan vurdere, er den ene en fingerknogle fra menneske!

Havnemark 2019. Ved et besøg tidligt på året 2019 kunne vi observere en lav nedgravning i kulturlaget. Nedgravningens udstrækning i profilen var ca. 3 meter. Foto og grafik: David Barry.

Diverse opgaver

Man kunne også forestille sig, af arkæologiforeningens detektorfolk på en eller anden måde selv finder sammen om fælles detektoropgaver. Det ville ligeledes være fint, hvis der var medlemmer, der kunne påtage sig at arrangere fælles ture til arkæologiske seværdigheder, museer og meget andet. En fortsættelse af foreningens traditionsrige kystrekognosceringer vil også være af interesse. Der er stadig kyststrækninger – blandt andet omegnen af Havnsø – hvor vi endnu ikke har været, og der er fortsat erosion på de kyster, vi tidligere har besøgt.

Det kunne måske også tænkes, at der er nogle medlemmer, der vil gøre en indsats i forbindelse med de mange tilgroede fredede fortidsminder, der skæmmer landskabet overalt. Det kan godt lade sig gøre efter aftale med lodsejer og kommunen, som er fredningsmyndighed. Således har en lille gruppe fra arkæologiforeningen de seneste to år taget sig af plejen af bronzealderhøjen Gadehøj i Tystrup. Til næste nummer af

medlemsbladet har Lisbeth Pedersen annonceret et indlæg om glæden ved at påtage sig sådanne grønne entreprenørskaber.

Vi er ved at få ryddet op i en hel masse detektorfund, som fordeler sig på rigtig mange findere. En stor del af genstandene er udaterbare eller fra nyere tid. En lille del af disse fund er leveret tilbage til finderne. Hvis der er detektorfolk, der mener, at arkæologiforeningen kan ligge inde med noget af deres materiale, er de velkomne til at henvende sig til Jens Nielsen. Ellers vil vi forsøge at kontakte de relevante personer, når det en gang kan passes ind i de mange øvrige gøremål.

DAA formandsmøde

D. 24. oktober 2020 deltog Søren Rasmussen og Jens Nielsen i et såkaldt formandsmøde under DAA, hvor også andre end formænd kan deltage. Til mødet, der blev holdt på Domus Felix i Lejre, var inviteret de sjællandske arkæologiforeninger under DAA, hvor seks foreninger deltog med to eller flere repræsentanter. Der var ingen andre arkæologiforeninger fra Museum Vestsjællands geografiske arbejdsområde repræsenteret ved arrangementet. Mødets overordnede tema var mulighederne for at etablere et tættere samarbejde de enkelte foreninger imellem.

De seks foreninger præsenterede sig og fortalte om deres forskellige aktiviteter, og hvad de i øvrigt kunne tilbyde. Der var bred enighed om, at der var basis for fælles arrangementer og eventuel deltagelse i hinandens aktiviteter. Det blev besluttet at mødes igen om et halvt års tid.

Nye legekammerater

Allerede dagen efter formandsmødet havde Kalundborg Arkæologiforening et arrangement sammen med den forholdsvis nye forening, Lejre – Arkæologisk Forening. Faktisk havde arrangementet været aftalt tidligere, men var blevet udsat. Der deltog 6 fra Lejre og 11 fra Kalundborg. Erik Dannenberg guidede en tur rundt i Kalundborgs middelalderlige højby, og Jens Nielsen forestod en tur til fortidsminder og andet på Asnæs.

Lejre – Arkæologisk Forening har venligt omtalt arrangementet på deres forenings facebook. Fra denne har redaktøren hentet foto fra langhøjen i Asnæs Forskov og fra Havnemarkpladsen.

Stor tak til de hjælpsomme fra Kalundborg Arkæologiforening, der sædvanen tro sørgede for kaffe, morgenbrød og kage.

Lejre – Arkæologisk Forening på besøg. Langhøjen i Asnæs Forskov
25. oktober 2020. Foto: Lynge Hansen, Lejre – Arkæologisk Forening.

ORIENTERING FRA GRAVE- OG SOLDEHOLDET

Af Jens Nielsen

I 2014 oprettede arkæologiforeningerne inden for Museum Vestsjællands geografiske arbejdsområde – det vil sige foreningerne i Kalundborg, Holbæk, Slagelse og Sorø – et fælles grave- og soldehold. I 2016 kom den nystiftede forening i Odsherred til.

Men tiderne forandrer sig, og Holbæk Arkæologiklub eksisterer ikke længere. Arkæologiforeningerne i Slagelse og Sorø har i mellemtiden ændret status fra at være arkæologiforeninger til overvejende at være historiske / lokalhistoriske foredragsforeninger, og der er forlydener om, at foreningen i Sorø har planer om at nedlægge sig selv.

I dag er det fælles grave- og soldehold tilmeldt i alt 30 personer fordelt med 21 fra Kalundborg, 8 fra Odsherred og 1 fra Slagelse.

Erfaringerne har gennem årene vist, at det stort set udelukkende er medlemmer fra Kalundborg Arkæologiforening samt et enkelt trofast medlem fra Slagelse, der reelt deltager. Vi har også erfaret, at når det kommer til stykket, er det ikke meget over halvdelen af personerne på fælleslisten, der gennem årene har deltaget med at assistere ved udgravninger.

Sludstrup

Fællesholdet har i forgangne år haft mulighed for at deltage med vandsoldning i forbindelse med projektet Baltic Pipe. Holdets indsats fandt sted ved Sludstrup syd for Slagelse. Da resultaterne af vandsoldningen imidlertid ikke helt stod mål med indsatsen og forventningerne, blev arbejdet indstillet efter nogle dage.

Herslev

Så gik det betydelig bedre ved Herslev i nærheden af Høng. Her var Trine Borake fra Museum Vestsjælland leder af en

uddannelsesudgravning for studerende fra København. Der er tidligere gravet på stedet, og i 2020 drejede det sig om velbevarede hustomter fra middelalderen, nærmere betegnet 1200-tallet. Vandsoldningen bragte flere små fine fund for dagen, som bidrager til at belyse det daglige liv der på stedet.

TV2 ØST var på optagelse i Herslev i forbindelse med en serie på omkring en halv snes udsendelser om arkæologiske udgravninger.

Det var planlagt, at Trine Borake skulle fortælle om udgravningens resultater ved et medlemsmøde d. 10. december 2020, men på grund af forsamlingsbegrænsningerne er arrangementet blevet udsat indtil videre.

Drusebjerg

I 2019 deltog fællesholdet med vandsoldning ved Lizette Salge og Michael Vennersdorfs udgravning af en gravplads fra vikingetid på lokaliteten Drusebjerg ved Svinninge. Der var deltagelse af arkæologistuderende fra København. Udgravningen af gravpladsen fortsatte i 2020, og soldeholdet har også her begge årene bidraget med rigtig fine fund og resultater. I 2020 var TV2 ØST også på pletten i Drusebjerg.

Herslev. Her er nogle af folkene fra soldeholdet i gang med vandsoldning af kulturlag fra 1200-tallet. TV2 ØST.

Det var planlagt, at Michael Vennersdorf skulle fortælle om udgravningens resultater ved et medlemsmøde d. 10. december 2020. Ved samme lejlighed ville Michael også fortælle om resultater af undersøgelserne forud for anlæggelsen af den nye vesthavn ved Kalundborg, hvor vi deltog med graveholdet i 2017. På grund af forsamlingsrestriktionerne er arrangementet udsat indtil videre.

Drusebjerg ved Svinninge. Sille Roulund fra TV2 ØST i samtale med middelalderarkæolog Leif Plith Lauritsen fra Museum Lolland-Falster. I baggrunden er nogle af folkene fra soldeholdet i gang med vandsoldning af gravfyld. TV2 ØST.

Trefliget spænde fra Drusebjerg ved Svinninge.
Foto: Museum Vestsjællands facebook.

Herredsåsen

Herredsåsen. Fire af de mange undersøgte anlæg ses her fint rensset af i fladen. Foto: David Barry.

Det er ikke almindeligt, at graveholdet har mulighed for at udføre udgravninger helt på egen hånd. En absolut undtagelse var de spændende undersøgelser, vi fik lejlighed til at udføre i sommeren 2019. Her skulle der etableres en ny vej på Herredsåsen nord for Kalundborg gennem et areal, der efter Kalundborg Museums tidligere

prøvegravninger var blevet arkæologisk frigivet. Ikke uventet dukkede der en hel del forhistoriske anlæg op, og graveholdet fik som følge deraf Museum Vestsjællands tilladelse til at redde, hvad reddes kunne. I takt med, at anlægsarbejdet skred frem, blev der undersøgt og dokumenteret et større antal anlæg. Det drejede sig om nogle få anlæg fra yngre stenalder og relativt samtidige med Vriedysse med dateringsrammen 3.500-3.200 f.Kr. Men ellers var anlæg fra førromersk jernalder – de sidste 500 år f.Kr. – stærkt dominerede.

Herredsåsen. *Profilerne af fire af de mange undersøgte anlæg, der her er snittet.* Foto: David Barry.

Der er udarbejdet en detaljeret udgravningsberetning, som var i færd med at blive endeligt afsluttet med nummerering og fotografering af alle fundene. Denne del af arbejdet var godt i gang, således at Jens Nielsen nummererede, hvorefter David Barry efterfølgende fotograferede. På grund af Davids pludselige bortgang har det afsluttende arbejde været sat i bero, idet det har haft en højere prioritet

at få gennemgået og ordnet Davids ekstremt omfangsrige formandsmateriale, arkæologiske fund og meget andet. Det er vi nu nået et godt stykke vej med, så det efterhånden vil være muligt igen at koncentrere indsatsen omkring diverse hængepartiet og Kalundborg Arkæologiforenings fremtidige virke.

Når folk ganske uvarslet forlader denne jord – som i David Barrys tilfælde – vil der uvægerligt opstå nogle hængepartier. Man kan som bekendt ikke foretage sig noget uden at forsømme noget andet. Det er derfor planen, at vi får afsluttet sådanne hængepartier i løbet af indeværende år.

Vi har på en medlemsaftenen d. 12. december 2019 gennemgået de overordnede resultater af de samlede undersøgelser på Herredsåsen. Det er på tegnebrættet, at vi på et senere medlemsmøde vil høre nærmere om de mange anlæg og i særdeleshed de forskellige fund fra foreningens udgravning.

Herredsåsen. Medlemmer af arkæologiforeningen i koncentreret aktivitet. Foto: David Barry.

HALLEBY ORE

Fodtur til fortiden: Nytårskur-tur til Halleby Ore

Arrangementet afholdes, når Corona-situationen tillader det

10:30 Afgang fra Kalundborg Museum

11:00 Mødestedet Orevej 2, 4450 Jyderup

Vi prøvegår en 3 km lang tur til fem fortællinger om mennesker og natur i Hallebyore og Lille Åmose gennem 10.000 år. Fortælleturen bliver generalprøve på et historiespor, som efter planen får opsat informationsskilte i 2021. På ruten formidler fem skilte to væsentlige nedslag i dansk landbrugshistorie: De første bønders landnam for ca. 6000 år siden og 1800-tallets jordfordelings-problemer, der medførte omfattende udvandring til byerne og USA.

Arkitekt H. Zangenberg: Karoline Graves's Barndomshjem
(set fra Bagsiden).

- 1) Halby Ore, et overdrevslandskab og Mødestedet, et demokratisk samlingssted
- 2) Masseudvandring til USA
- 3) Lille Åmose, istidssø og stenalderoffermose
- 4) En husmandsfamilie – Karoline Graves' barndomshjem
- 5) "Karolines dysse" – gravmonument over en stenalderbonde og folkemindeforfatteren Karoline Graves' kæreste legeplads

Der er fælleskørsel fra Kalundborg Museum kl. 10.30.

Vi mødes kl. 11 på Mødestedets P-plads, Orevej 2. Alt afhængig af forsamlingsreglementet for januar 2021 foreligger to programmer:

Det skrabede program: Udelukkende udendørs arrangement, hvor vi mødes ved Mødestedet og spiser medbragt mad. Derefter går vi ruten med Lisbeth som anfører. Turen slutter ved bilerne, hvor vi nyder den medbragte kaffe.

Luksusprogrammet. Vi samles i Mødestedet kl. 11 til en kop kaffe og velkomst inden døre. Mødestedets bestyrelse har tændt op. Lisbeth serverer hjemmebagte boller og fortæller om husets historie. Derefter vandring til fortællestederne. Ca. kl. 12.30 nyder vi den medbragte madpakke i Mødestedet, der sælger drikkevarer kaffe o.l. Indtægterne bidrager til driften af Mødestedet. Der bliver forhåbentlig mulighed for at studere Max Raffn's samlinger af oldsager fra stenalderen og fra tomten af Karoline Graves' barndomshjem.

Ruten er 3 km lang i jævnt terræn. Påklædning efter årstid og vejrlig. Gummistøvler eller vandtæt fodtøj anbefales. Husk også kikkert for havørne, glenter og rørhøge kan finde på at overvåge os fra højere luftlag.

Der sendes besked pr mail om hvilken af turene, det bliver muligt at gennemføre.

Morten Gøthche ved sin oldemors kæreste legeplads, en dyssetomt på kanten af Lille Åmose, Hallebyore. Foto: Lisbeth Pedersen 2020.

ÅRETS ARKÆOLOG 2020

Af Benny Staal

Årets Arkæolog, Lis Helles Olesen. Foto: Benny Staal.

Arkæolog og museumsinspektør ved Holstebro Museum *Lis Helles Olesen* er blevet udnævnt til *Årets Arkæolog 2020* af Danske Amatørarkæologer (DAA). Det skete efter flere aflysninger og udsættelse af amatørarkæologernes årsmøde på grund af COVID-19-krisen.

Den 9. oktober blev et mindre arrangement gennemført på Frieboeshvile i Lyngby, hvor formand for Danske Amatørarkæologer, Jette Svane Hansen, holdt en hyldesttale. Her blev det kraftigt fremhævet, at Lis Helles Olesens arbejde med *luftarkæologi* gennem årtier har været medvirkende til formidling af fortidsminder i hele landet, ofte fortidsminder, der ikke umiddelbart kan ses, andet end fra luften. Jette Svane Hansen betonedede dette vigtige arbejde i forhold til amatørarkæologien, hvor især detektorarkæologer bruger luftfotos til at lokalisere bopladser fra den sene jernalder. Blandt andet sagde Jette Svane Hansen: ”Derfor vil Danske Amatørarkæologer gerne anerkende dit arbejde som luftarkæolog både i erkendelse af, hvad dit arbejde kan betyde for vores viden om vores kulturarv, og hvad det kan bibringe de professionelle såvel som os amatørarkæologer af viden om landskabet set fra et fugleperspektiv”.

Efter formandens tale holdt Lis en takketale, hvor hun ridsede sin arkæologiske karriere op – fra selv at have været amatørarkæolog på egen omkring Holstebro, til i dag, hvor hun sammen med gode kollegaer, Esben Schlosser Mauritsen, Ringkøbing-Skjern Museum, og Mathias Christiansen Broch, Holstebro Museum, samt andre, har arbejdet intenst med luftfotoarkæologien. Dette arbejde har blandt andet resulteret i to store flotte og informative bøger, *Luftfotoarkæologi bind 1 og bind 2*, som blandt fagfolk anses for at være banebrydende arbejder.

Udnævnelsen af *Årets Arkæolog* har DAA stået for siden 1992. Det synlige bevis er et lerfad, der er stærkt inspireret af det berømte Skarpsallingkar (kendt fra 50-kr.-sedlen). På karrets kant står *Årets Arkæolog 2020* på den ene side og *Lis Helles Olesen* på den anden side. *Årets arkæolog* er en person, som gennem forskning og formidling af arkæologiske emner har skabt interesse for arkæologien og fortiden i Danmark. På Danske Amatørarkæologers hjemmeside <https://www.arkaeologi-sda.dk/arkaeologi/arkaeologi> kan man se rækken af *Årets Arkæologer* siden 1992.

Tillykke til Lis Helles Olesen og Holstebro Museum.

KONTINGENT 2021

Så har vi taget hul på et helt nyt år, og tiden er inde til, at medlemmerne får indbetalt medlemskontingent for år 2021.

Kontingentet er som sædvanlig kr. 100 og kan indbetales til:

SPAREKASSEN SJÆLLAND-FYN
kontonr. 0516 1024079

eller kontant til Jens Nielsen efter aftale

Bemærk venligst, at kontingent til Kalundborg Museumsforening **ikke** kan indbetales på Kalundborg Arkæologiforenings konto.

Vedrørende kontingent til museumsforeningen se
Kalundborg Museumsforenings nyhedsbrev november 2020.

GENERALFORSAMLING

Ifølge Kalundborg Arkæologiforenings vedtægter skal den årlige generalforsamling afholdes inden udgangen af februar måned. Bestyrelsen har besluttet en dato vel vidende, at forsamlingsbegrænsninger eventuelt kan medføre, at generalforsamlingen må udsættes.

Hvis en udsættelse bliver nødvendig, bliver dette meddelt til medlemmerne pr. e-mail forud for generalforsamlingen. Indtil da er den fastsatte dato gældende.

GENERALFORSAMLING

Tirsdag d. 23. februar

Kl. 19:00 i museets foredragssal

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Fremlæggelse og godkendelse af revideret regnskab
4. Valg af bestyrelse og suppleanter. På valg til bestyrelsen er:
Søren Rasmussen, Snorre Poulsen og Jens Nielsen
Suppleant Lis Dannenberg
5. Valg af revisor og suppleant
Revisor Hans Hansen. Suppleant Erik Lund-Andersen
6. Fremlæggelse af planer for det kommende år
7. Behandling af indkomne forslag
8. Fastlæggelse af kontingent for 2022
9. Eventuelt.

Kalundborg Arkæologiforenings bestyrelse

Formand: Søren Rasmussen soeren.tuegaard@gmail.com	Tlf. 2372 0595
Næstformand: Snorre Poulsen sommer_hus@hotmail.com	Tlf. 2739 0600
Sekretær: Karen Boysen karen@ellemosegaard.dk	Tlf. 5196 9062
Kasserer: Karen Vestergaard lindehoj@lund.mail.dk	Tlf. 4031 5242
Redaktion: Jens Nielsen jen@vestmuseum.dk	Tlf. 4042 4326
Suppleant: Lis Dannenberg lisdannenberg@blackhat-industries.net	Tlf. 2157 0124